

վատահ են, աւելի պարզախօս և ինչ
ինչ նկատմամբ աւելի անձնազիր: Ի՞նչ
է սորա պատճառն, եթէ ոչ որ մեր
դարու բարեբարոյ մարդիկն իսկ մեծ
հաւատ չունին արդարութեան վերայ.
և սակայն անուրանալի ճշմարտութիւն
է այս, որ միայն արդարութեան վերայ
ունեցած հաւատն կարող է ճշմարիտ
ղորութիւն տալ ազգաց: Քանի որ ար-
դարութիւնն և իրաւունքն լոկ բա-
ւեր են ՚ի բերան քաղաքագիտաց, ՚ի
բերան ազգաց, ընկերականութիւնն
տակաւին շատ փութորէններու պիտի
հանդիպի. տակաւին շատ որոտումներ
պիտի լսէ, տակաւին շատ պիտի ահ
ու դողով պաշարուի:

ՊԱՇՏՈՆԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

ԱԶԳ. ԿՐՈՆԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՈՅ

Ս. Էջմիածնի Սինօգէն ներկայ տար-
ւոյս 1 Մարտ ամսաթուով և 431 թը-
ւահամարաւ եկած Պաշտօնագիր մը
հետեւեալը կը ծանուցանէ:

Բնիկ Ռուսիոյ Աղէքսանդրապօլ քա-
ղաքէն Մարտիրոս Վարդապետ Տօնա-
կանեանց՝ որ երբեմն Սրբոյն Գայիտ-
նեայ Վանուց վանահայրն էր. 1866
թուականին փախչելով դաղանի իւր
պաշտօնատեղիէն՝ Աղէքսանդրապօլ
կ'երթայ և հոն մանկավարժութեան
կը պարապի. սակայն իւր անհանգիստ
և խռովայոյզ բնաւորութեամբը չիւր-
նայով մնալ հոն՝ քանի մը տարիէն
Տաճկաստան կ'անցնի, ուր կը յաջողի
Ղօշականուց վանահայրութիւնը ձեռք
բերել ու և է եղանակաւ: Բայց հոն

ալ չկրնալով շարունակել՝ առանց գի-
տութեան կեդրոնական Կրօնական Ժու-
ղովոյ կը գառնայ ՚ի հայրենիս իւր, և
հոն ոչ միայն ՚ի նպաստ անձին ինքնու-
րոյն հանգանակութիւններ ընելու,
այլ և անվայել գնացիւք ժողովրդեան
գայթակղութեան և բամբասանաց ա-
ռիթ տալու կը յանդգնի: Թէեւ ՚ի
Հոգեւոր Իշխանութենէ շատ անգամ
կը խրատուի ու կը յանդիմանուի,
բայց չզգաստանար բնաւ և ապերա-
սան ընթացից մէջ կը յարատեւէ:

Մինչդեռ Ս. Էջմիածնի Սինօգը
յիշեալ Վարդապետն ՚ի Սեւան զրկե-
լու և հոն զանի ապաշխարանաց են-
թարկելու վճիռ կուտայ, նա չուզե-
լով հնազանդիլ տնօրէնութեան Հոգե-
ւոր Իշխանութեանն՝ դաղա իմն Երե-
ւան կը մեկնի, քաղաքական իշխանու-
թեան կը դիմէ և բողբ կը բառնայ.
և երբ կը տեսնէ՝ թէ ձեռնունայն կը
մնայ իւր անիրաւ բողբանաց մէջ,
նորէն Աղէքսանդրապօլ կ'երթայ իւր
անուղղայ և գայթակղեցուցիչ ընթաց-
քը շարունակելու, ընթացք մը՝ որ
հակառակ էր կանոնաց կուսակրօն հո-
գեւորականութեան և Քրիստոնէու-
թեան և մարդկութեան. մանաւանդ
զի նա առ ոչինչ գրելով իւր խռովա-
յոյզ բնաւորութիւնը և անվայել ու
գայթակղեցուցիչ բարքն ուղղելու հա-
մար Հոգեւոր Իշխանութեան կողմանէ
գործադրուած համաղղական կերպե-
րը՝ բողբորովն կ'ըմբոստանայ, եւ իւր
ընդդէմ կանոնաց Եկեղեցւոյ և Քրիս-
տոնէութեան վարած անառակ և ըս-
տահակ դնացքը կ'ուզէ յառաջ տա-
նիլ. ուստի Սինօգը ամենայն Հայոց
Վեհ. Հայրապետի հրամանաւ լուծեց
խսպառ ՚ի քահանայութենէ՝ յիշեալ
Տօնականեանց Մարտիրոս Վարդապե-
տը ըստ կանոնաց Ս. Եկեղեցւոյս Հա-
յաստանեայց՝ իբրեւ անարժան կոչ-

ման իւրում. և ընդ նմին հրաման ղըրկեց Աղեքսանդրապօլու Հայոց Հոգեւոր Կառավարութեան՝ որ զնա յատեան կոչէ, ու վեղարը, փիղներ եւ ուրիշ հոգեւորականի վերաբերեալ սքքեմը մերկայցնելով ՚ի նմանէ՝ յանձնէ Քաղաքական Տեսչութեան, որ զանի հարկատուաց կարգն անցնէ:

Բայց քանզի լուած է, թէ նոյն Տոնականեանցը նորէն Տաճկաստան փոխած է խաբել զպարզամիտս, ուստի ըստ հաճութեան Վեհ. Հայրապետի ամենայն Հայոց կարեւոր կը համարի Սինոդը տեղեկութիւն տալ Աղգ. Պատրիարքարանիս ՚ի պարտուպառչած տնօրէնութիւն:

Արգ Կ. Պօլսոյ Կեդրոնական Վարչութեան Կրօնական Ժողովոյ որոշման ընդ համաձայն ներկայ Պաշտօնական Յայտարարութիւնս կը հրատարակուի յամենայն աղգային լրագիրս՝ Տաճկաստանի, որպէս զի Գեր. Առաջնորդք Գաւառաց, Տեղապահ, Փոխանորդք, Վանահայրք և Քահանայք գիտնալով՝ թէ նոյն Տոնականեանցը զըկուած է այսուհետեւ ՚ի հոգեւոր կոչմանէն և չէ նա հոգեւոր պաշտօնեայ Ս. Եկեղեցւոյս Հայաստանեայց, չընդունին զնա երբէք քահանայ կամ վարդապետ, և ուր որ հանգիսի նա՝ ամենեւին չը թոյլատրեն նմա մերձենալ յոր և է հոգեւոր պաշտօն:

22 Ապրիլ 1876

Կնիս Աղգային
Պատրիարքարանի:

Սոյն պաշտօնական Յայտարարութիւնն հրատարակելով՝ պատշաճ կը համարինք յարակիցել նաեւ Մեղր. Հայաստանի լրագրի հետեւեալ խորհրդածութիւնն, որ քանի մի կէտերու բացառութեամբ, արժանի է ուշադրութեան:

Այլոյցս Արարատեան լրագրի մէջ կարդում ենք Հնդկաստանից թղթակցութիւն, որով հաղորդվում է, թէ Յակոբ Սինի կարգալցած վարդապետն, որ երբէմն Թիֆլիսում չըլում էր աշխարհական զգեստներով եւ դաշնոր կապած, երեւել է Կաթիլթայում վարդապետական զգեստով եւ վեղարով իբրեւ հայ վարդապետ: Նա տուել է Անգղիայի Թագաժառանգին գանգատանաց թուղթ սուրբ Էմիլիանայ Կաթողիկոսի և այլ Հայ պատրիարքների գէմ, թէ իրան հալածում են Աւետարանական լինելու եւ քարոզչութեան պաշտօն տոնելու համար, ուստի եւ խնդրում է Նորին Բարձրութիւնից, որ բարեհաճի իւր ծախքով բանալու Հայաստանում մի դպրոց եւ իրան յանձնելու, որ նա կարող լինի իւր քարոզչութեան պաշտօնը կատարել Հայոց մէջ: Թագաժառանգ Իսխանը մերժել է նորա խնդիրը:

Վերջին ժամանակներումս այսպիսի կարգալցած եկեղեցականներ մեր մէջ բաւական երեւեցան, որոնք յետոյ միտանելով ժողովրդեան մէջ, բացի սրան անօգուտ անգամ լինելից, վրդովում են սորա հանգստութիւնը, յայտնի բան է և աշխատում հոգեւոր իշխանութեան վարին կտրել ժողովրդոց աչքում: Եւ կամ այնպիսիք գիմում են օտար եկեղեցի և գտնում են այնտեղ ընդունելութիւն, ինչպէս արաւմուս Յակոբ վարդապետն Աքուլեցի, որ դառաւ Քաթողիկ քահանայ և իբրեւ այսպիսի երեւեցաւ եւ Թիֆլիսում:

Միթէ հոգեւոր իշխանութիւնն աւելի լաւ վարված չէր լինիլ, եթէ այդպիսի եկեղեցականներին, փոխանակ աշխարհական զգեստ հագնել տալով թողնելու ժողովրդոց մէջ ՚ի գայթակ-

դու թիւն և ՚ի վնաս սոցա, ո զարկէր նրանց Սեւան կամ որ և իցէ վանք ապրող տարանայ համար կամ իբրեւ արտոր, հախապէս զսկելով նրանց իրաւունքից որ և է արքադան խորհուրդ կատարելու: Այս վնասիկ մէջ նորա գուցէ ուղղվէին և ապագայում պիտանացու լինէին կամ գէթ մնալով վանքերում աւելի զարգացած և աւելի դժուար գայթակղվող անձանց շրջանում անվնաս կը լինէին ժողովրդից:

Մեզ համար մինչեւ անգամ անհասկանալի է, թէ ինչ կը նշանակէ կարգընկեց կամ կարգալոյծ առնել, եթէ ոչ կարգաւորին լոկ արգելել արշտոն վարելու և եկեղեցու սուրբ Խորհուրդներն կատարելու: Զբոստենք, թէ մեր եկեղեցու սր կանոններն են ներում կարգաւորւածութիւնն այն ձեւով, ինչ ձեւով նա այժմ կատարվում է: Կարգը մեր եկեղեցին ընդունում է իրրե խորհուրդ անլուծանելի, վասն զի Հոգւոյն Սրբոյ շնորհքն անգառալի են:

Միթէ սրան ապացոյց չէ այն հանգամանքն, որ երբ մեր կարգալոյծ եկեղեցականը դիմում է մի այլ բրիտանիական եկեղեցու դռքը, սա ընդունում է նրան կարգաւոր և չէ կատարում նորա վերայ ձեռնադրութեան կարգը նորից:

Մտածենք և այս — այսօր մի Կաթողիկոս կամ Սինոդը մի վարդապետի կամ քահանայի կարգալոյծ արաւ եւ վաղը նորա յաջորդ Կաթողիկոսը ներեց նրան, միթէ այն կարգալոյծ եկեցականը նորից կ'ենթարկվի ձեռնադրութեան, բնաւ ոչ, եկեղեցին այդ չ'ընդունել, այլ այն կարգալոյծ անձն կը շարունակէ իւր պաշտօնը իբրեւ վարդապետ կամ քահանայ առանց կրկին ձեռնադրութեան: Եթէ այսօրէս

է, սերեմն ինչ կը նշանակէ կարգաւորին աշխարհականացնելն — բայց եթէ այն, որ եկեղեցական իշխանութիւնը, կամենալով իւր բեռը թեւ թեւացնել, ազատվելով անարժան եկեղեցականներից ծանրաբեռնէ ժողովուրդը, սրան անպիտան և բեռն եղող անգամներ աւելացնելով:

Մենք կարծում ենք, որ հոգեւոր իշխանութիւնն աւելի օգուտ տուած կը լինէր ժողովրդեան և ճառայութիւն արած եկեղեցուն, եթէ անորժան եկեղեցականներին զսպելով և սաստելով պահէր իւր իշխանութեան ներքոյ և աշխատ լինէր ապագայում այգպիսեաց երեւելուն արգելք լինելու:

Սորա համար հերթը էր, որ խրատութեամբ անէր ընտրութիւնն այն անձանց, որոնք պէտք է մանեն եկեղեցականաց դասը, Որոշէր թէ՛ նոյա գիտութեան չափն և թէ՛ նոյա բարոյականութեան վերայ ուշադրութիւն դարձնէր: Ապա թէ ոչ այգպէս մի քանիսին կարգալոյծ անելով և աշխարհականացնելով չարեաց առաջն առնել անհնարին է, երբ միւս կողմից մէկի փոխարէն ամեն տարի տասներով աւելանում է անարժան եկեղեցականաց թիւը, վասն զի մեր մէջ մանաւանդ Տաճկաստանում և Պարսկաստանում, ամեն մինչեւ անգամ շատ ստոր արհեստով պարսպող անձինք կարողանում են կարգաւոր դառնալ եւ դառնում են, երբ ամեն դործերում անյաջող են գտնվում:

Մեզ պատահել է տեսնել մանաւանդ եկաւոր քահանաներ և մինչեւ անգամ վարդապետներ, որոնք Հայերէն վարժ կարգալ եւ կարգին գրել չեն գիտացել, ուր մնայ կարգացածն հասկանալ: Եթէ կարգաւորն կարգացած սուրբ Գիրքն անկարող է հասկանալ, նա ինչ սխալ քարոզէ ժող-

վերջեան կամ ինքն Աստուծոյ ո՞ր պա-
տուիրանները պիտի կատարէ , երբ
նրանց չը գիտէ :

Ուշագրութեան արժանի է այս
հարցը . վասնզի ներկայումս ոչ ոք Հա-
յերից կտրող է ուրանալ , որ մեզ ա-
մենից կտրեւոր են ընտիր և պարտա-
ճանաչ եկեղեցականներ , երբ ժողո-
վուրդն օր աւուր նոցա պակասու-
թեամբ բարոյապէս ընկնելու վերայ է :

ՈՏՆԱԼՈՒԱՅԻ ՀԱՆԴԵՍ

Աւստրիական լրագրերը հազոր-
դում են ոտնալուսյի հանգիսի հետե-
ւեալ մանրամասնութիւնքն , որ եղել
է Վեննայի արքունիքում : Նորին մե-
ծութիւնք Կայսրն և Կայսերուհին կա-
տարեցին ոտնալուսյի հանգէսն արշե-
ղութերի , գէներալների և պալատա-
կանների ներկայութեամբ : Հանգիստ
կատարական դահլիճի մուտքի աջ և
ձախ կողմում դրած էին 2 սեղաններ ,
իւրաքանչիւրն 12 անձանց համար :
Սեղանները զարդարած էին ծաղիկնե-
րով և իւրաքանչիւր բազմականի հա-
մար դրած էր ծաղկակալի վերայ մի
ծաղկեայ փունջ : Տասն և կէս ժամին
ներս բերին դահլիճը 12 ճերուռի եւ
12 պառաւ կին շքապատած իւրեանց
ազգականներով , որ նշանակած էին
ոտնալուսյի հանգիսի համար : Կայս-
րն ինքը սպասաւորութիւն էր անում
կերակուր տալով 12 ճերերից իւրա-
քանչիւրին : Նոյնն անում էր և Կայ-

սերուհին , միայն այն ղանադանու-
թեամբ , որ նա անձամբ կերակուրը
տալիս էր 12 պառաւներից միայն ա-
մենահասակաւորին . իւրաքանչիւր կե-
րակուրը վերջանալիս արշիդքսերն ա-
մանները վերցնում էին և տալիս ծա-
ռաներին : Ճաշը վերջանալուց յետոյ
սեղանները ժողովեցին և սկսաւ նոյն
խակ ոտնալուսյի հանգէսը : Պալատա-
կան քահանան սկսաւ կարգալ Աւե-
տարանն , որի ժամանակ Կայսրը ծուռնկ
էր չոքում իւրաքանչիւր ճերունու ա-
ռաջեւ , ոտները լուանում էր և ղեն-
ջակով սրբում : Կայսերուհին նոյն հան-
գէսը կատարում էր 12 պառաւների
վերաբերութեամբ : Յետոյ Կայսրն և
Կայսերուհին իւրաքանչիւր ճերունու
և պառաւի վրից կախ արին մի մի փոք-
րիկ քսակ սպիտակ կաշուից , որոնց իւ-
րաքանչիւրի մէջ դրած էր 30 արծա-
թեայ դրամ և դորանով հանգէսը վեր-
ջացաւ :

Մէլո՝ Հայաստանի :

Ուրախութեամբ սրտի կը հրատա-
րակենք Փ Ո Ր Ձ հանգիսի հետեւեալ
Յայտարարութիւնն եւ համակրելով
իւր սիրուն և շահաւէտ նպատակին՝
կը մաղթենք յաջողութիւն և յարա-
տեւութիւն :